

2. Терлецька Я. Захист культурної спадщини під час війни: Львівський вимір. URL: <https://spadshchyna.lviv.ua/zahyst-kulturnoyi-spadshhynu-pid-chas-vijny-lvivskiy-vymir/>

3. Вікторія Фещук «Культурна катастрофа: які пам'ятки знищили російські окупанти» URL: <https://history.sumy.ua/actually/9524-kulturna-katastrofa-iaki-pamiatnyky-znyshchyly-rosiiski-okupanty.html>

4. Gorbul T., Rusakov S. CULTURAL HERITAGE IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION PRACTICES: EXPERIENCE OF UKRAINE AND THE BALTIC STATES. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. Т. 8. №. 4. С. 58-69.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-317-3-13>

**BANDURA ART OF THE UKRAINIAN PEOPLE
IN THE HISTORIC AND PEDAGOGICAL CONTEXT
(ON THE EXAMPLE OF ULAS SAMCHUK'S WORK "LIVE
STRINGS. BANDURA AND BANDURA PLAYERS")**

**БАНДУРНЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОМУ КОНТЕКСТІ
(НА ПРИКЛАДІ ТВОРУ УЛАСА САМЧУКА
«ЖИВІ СТРУНИ. БАНДУРА І БАНДУРИСТИ»)**

Priymas N. V. Приймач Н. В.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Preschool and Primary Education
Taras Shevchenko Regional
Humanitarian-Pedagogical Academy
of Kremenets
Kremenets, Ternopil region, Ukraine*

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки,
дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-
педагогічна академія
імені Тараса Шевченка
м. Кременець, Тернопільська область,
Україна*

Система основних компонентів духовного світу особистості, яка формується у процесі реалізації завдань національного виховання, передбачає такі засоби формування національної самосвідомості, як рідна мова, історія, культура, мистецтво, рідна природа, народні традиції і звичаї та ін. Розглядаючи українське мистецтво у контексті суспільного та історичного розвитку особливу увагу привертає проблема збереження культурної спадщини України в умовах війн, революцій, суспільно-

політичних конфліктів. Унікальним джерелом для вивчення даного питання є літературна спадщина видатного українського культурно-освітнього та громадсько-політичного діяча, письменника Уласа Самчука (1905 – 1987). Говорячи про мистецтво як одну з найважливіших складових культури суспільства, він звертає увагу на існування цього явища в контексті історії, а українське мистецтво розглядає в контексті світового. Вагоме місце відводить висвітленню питання музичного, зокрема бандурного мистецтва.

Творчість У. Самчука насичена матеріалом, який дає нам багаті знання з історії культури і мистецтва. На його думку, «мова, письменство, література, культура – явища, що вирішують буття народу...» [5, с. 270]. Аналізуючи українське мистецтво як важливий духовний чинник державотворчого масштабу, він акцентує на тому, що боротьба за українське мистецтво була складовою боротьби за самі основи українського існування, адже у намаганні нищити українську культуру закладено чималий політичний сенс. Розглядаючи мистецтво як «істотну частину життя людини і спільноти» [1, с. 7], як «найкращий вираз духового розвитку, інтелектуальних досягнень та ступеня ушляхетнення, людської гідності» [1, с. 7], Самчук разом з тим показує, що мистецтво «є тим елементом життя, який служить всім державам підносити свій престиж у світі» [1, с. 7].

Розглядаючи мистецтво в його історичному розвитку, Самчук насамперед звертає увагу на народне мистецтво. Він об'єктивно і різносторонньо висвітлює плідочу українську мистецьку культуру, зауважуючи, що хоча вона у своєму розвитку час від часу натрапляла «на щораз більші, штучно творені ворогами, перешкоди» [1, с. 14], проте завжди «була джерелом відпорної сили, що допомогла українцям видержати найтрудніші історичні лихоліття» [1, с. 14].

Твори У.Самчука містять багато фактичного матеріалу та цінних думок про українську музичну культуру, її роль і місце у світовому музичному мистецтві. За словами дослідника історії української культури в діаспорі М.Грінченка, художню українську музику неможливо уявити «відірваною від музичного життя українського народу» [2, с. 33], тому розвиток музичного мистецтва – це початок народного бандурного мистецтва. Саме так розглядає це питання і У.Самчук. 1976 року в Детройті вийшла його книга *«Живі струни. Бандура і бандуристи»*, це «унікально багата, велика, змістовна епопея діяння своєрідної музичної формації з назвою Українська Капеля Бандуристів ім. Т.Г.Шевченка ... з додатком «на вигнанні» [4, с. 1], над якою письменник працював роками, користуючись матеріалами бібліотек Торонто, архіву Капели, спогадами і нотатками її членів. У цій книзі У.Самчук простежує шлях еволюційного поступу бандурного

мистецтва від найдавніших простих форм народної пісні до найновіших музичних форм у творчості 70-х рр. ХХ ст. Він подає історію капели як одне із найвидатніших явищ музичного життя не тільки українського народу, а й світового мистецтва.

Працю «Живі струни. Бандура і Бандуристи» Самчук починає із питання про походження музики, яке є «однаково близьке історії музики та її естетиці» [2, с. 13]. На початку першого розділу «Музика віщих» автор на фоні зародження історії України розповідає про виникнення українського фольклорного музичного мистецтва. З'ясовуючи ґрунт, на якому виникла бандурна музика, Самчук наголошує, що в ХІХ ст. ця ділянка музичного мистецтва досягла рівня організованої і інтелектуально оформленої вартості, «що нею може гордитись кожна нація» [4, с. 81].

Розділ «Время видющих» присвячено власне Капелі бандуристів ім. Т.Шевченка, її утворенню і першому періоду діяльності в 1918-1939 рр. Автор детально зумів відтворити ту атмосферу, в якій доводилось поневірятися бандуристам за часів радянської влади, з початком якої власників інструменту звинувачували у націоналізмі, а також той дух, який допоміг капелі зберегти себе і завоювати визнання як мистецької одиниці українського характеру.

«Бандура в Європі» – розділ, у якому У.Самчук розповідає про другий період історії капели, окреслений 1942-1949 рр., а також знайомить із зародженням і розвитком музичної культури в Європі. Аналізуючи новий етап діяльності, позбавлений політичного впливу, яким став початок 1942 р., Самчук наголошує, що «вражаюча сила, висловлена тією піснею і тією кобзою» [4, с. 141] була в цей час «інколи сильніша за всі ті ворожі дивізії. Бо інакше України давно вже не було б у тому просторі Європи» [4, с. 141]. Він детально описує перебування Капели в німецьких таборах, її виступ у Львові в резиденції А.Шептицького, гастролі на Тернопільщині, у партизанських загонах.

Обґрунтовуючи причини, які змусили Капелу виїхати у США, У.Самчук наводить рядки з листа Капели, надрукованого в кінці квітня 1949 р. в газеті «Українські Вісті» в Ульмі: «Їдучи в далеку країну, ми сподіваємося, що українське громадянство за океаном зрозуміє вагу та потребу нашого мистецтва в сучасний мент та допоможе Капелі, як мистецькій одиниці, стати на шлях пропагування української народної культури, а зокрема українського кобзарського мистецтва в Новому Світі. Покидаємо Європу з твердою вірою і надією на зустріч зо всіма вами на рідній, Священній Українській Землі!» [4, с. 231].

У другій частині, розпочатій розділом «За морем, за океаном...», У.Самчук розповідає про новий етап в історії Капели, про її подальший шлях до світового визнання, про славу, яку вона здобула у світовому

музичному мистецтві, як складова української культури. Письменник наголошує на великій місійній ролі Капели, на силі її мистецької довершеності. Наводячи відгуки американської преси, він звертає особливу увагу на елементи майстерності, які робили виступи Капели унікальним явищем у концертних залах США. У.Самчук наголошує, що Капелу визнавали як одну «з найбільших мистецьких цінностей українського громадянства на американському континенті» [4, с. 286]. Разом з тим в контексті книги звучить пекуча біль і образа за дійсність, спричинену радянським режимом, адже капела зберігала і пропитувала справедливі ідеали українського народу, визнавалася високомистецькою одиницею української культури, але все це було на чужині. Аналізуючи підготовку гастролей у Західній Європі, Самчук пише: «Небувала, першорядного значення подія: Українська Капела Бандуристів ім. Т.Шевченка, складена з громадян ЗСА, виїжджає до Європи з Детройту. Не з Полтави і не з Києва, а Детройту і Чикаго. Символіка величезного значення, до якої наша історія ще не раз буде вертатися. Щоб належно з цим розібратися» [4, с. 299].

Розділ «На захід до Європи» – це свідчення бурхливого триумфу Капели у Західній Європі в 1958 р. У.Самчук передає детальну розповідь про турне, включаючи програми виступів, описує реакцію глядацької аудиторії, наводить численні відгуки преси. Разом з цим аналізує музичну майстерність Капели, хореографічну довершеність танцювальної групи «Орлик» з Англії, яка супроводжувала виступи бандуристів. Він передає це настільки вдало, що читач відчуває справжню атмосферу, яка панувала на концертах і розуміє міру захоплення публіки, яка часто «набирала форми оргії» [4, с. 310]. Особливу цінність мають наведені автором окремі цитати із відгуків преси.

Останній розділ «Від Полтави до Детройту» охоплює 1960-1969 рр. мистецької діяльності Капели, що в основному присвячені популяризації її в англослов'янському світі. Закінчується книга розповіддю про святкування у 1969 р. 50-річчя «організованого українського кобзарства у формі музично-хорових ансамблів, між якими Українська Капела Бандуристів ім. Т.Шевченка, – за словами Самчука, – мала законне і моральне право вважатися репрезентанткою незалежної і свободної думки волі й ідеалів народу, з якого вона тілом і духом походить» [4, с. 418]. До почесного комітету по організації святкування серед чільних діячів мистецтва належав і Самчук. Описуючи один з ювілейних концертів, що відбувся 1 лютого 1969 р. у Флориді, він з неперевершеною майстерністю зображує «магічне видиво», що творилося на сцені.

У «Живих струнах» У. Самчук показав силу музичного мистецтва українського народу, розкрив окремі грані музики, хореографії, їх вияв, народну основу, яка спричинила в подальшому професійне мистецтво.

Це своєрідне джерело для вивчення історії української музики, її естетичної сторони, мистецької визначеності. Як знавець музичного мистецтва У. Самчук розглядає питання сприйняття музики, її розуміння, аналізує основні виражальні засоби, музичні жанри, різносторонньо висвітлює виконавське мистецтво. У книзі містяться цінні дані про розвиток українських музичних інструментів, про відомих композиторів, виконавців та репертуар. Питання хореографічного мистецтва розкривається під час розповідей про групу «Орлик». На особливу увагу заслуговують біографічні дані про відомих діячів українського музичного мистецтва, таких, як : А. Шут, Вересай, І. Кравченко, Г. Гончаренко, О. Рубець, О.Сластіон, Ф. Колесса, Д. Яворницький, М. Лисенко, Г. Хоткевич, В. Ємець, М. Теліга, К. Мисевич, В. Шевченко, Й. Панасенко, Г. Китастиий, В. Божик, П. Потапенко, І. Задорожний. Матеріал книги доповнений багатим фотоматеріалом. У. Самчук висвітлює різноманітні грані музичного мистецтва, його естетичне бачення музики та хореографії передається художнім словом з високою творчою майстерністю.

Контекст творів переконує, що «ніяка національна музика не виявила досі свою народність з такою величністю і силою, як українська музика» [2, с. 31]. Художня майстерність письменника допомагає зрозуміти, що «українська мелодія має свій особний стрій, який ховається у сивій старовині, чарівну красу і свіжість» [2, с. 160]. Показуючи процес еволюції музики, У.Самчук наголошує, що «все краще, створене в українській професійній музиці... тісно пов'язане з життям народу...» [2, с. 191], народна творчість – це ґрунт художньої творчості.

Розкриваючи такі питання, як еволюція музичних форм, історія музичних інструментів, біографія музичних діячів, У.Самчук дає нам можливість «правдиво зрозуміти й оцінити вагу музики в житті людства, з'ясувати її значення для розуміння всієї культури народу» [2, с. 23]. Звертаючись до історії української музичної культури, в якій особлива роль належить бандурному мистецтву, він наголошує на її вагомому значенні для світової культури. Творча спадщина У. Самчука – це також багате джерело національного та естетичного виховання.

Література:

1. Андрусів П. Мистецтво в житті народів. Філядельфія : Накладом відділу ОМУА, 1967. 17 с.
2. Грінченко М. Історія української музики. Нью Йорк : Видання Укр. Муз. ін-ту, 1961. 191 с.
3. Костюк Г. До постанови проблеми (Вступне слово). *Слово*. Нью-Йорк, 1968. Зб. 3. С. 470–475.

4. Самчук У. Живі струни. Бандура і бандуристи. Детройт : Видання Капелі Бандуристів ім. Тараса Шевченка, 1976. 466 с.

5. Самчук У. На коні вороному: спомини і враження. Вінніпег : Видання Товариства «Волинь», 1975. 360 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-317-3-14>

MODERN UKRAINIAN-POLISH ARTISTIC COOPERATION

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКА МИСТЕЦЬКА СПІВПРАЦЯ

Svynarenko N. O.

*Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor at the Department
of Ukrainian Studies and Language
Preparation of Foreign Citizens
Simon Kuznets Kharkiv National
University of Economics
Kharkiv, Ukraine*

Свинаренко Н. О.

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри українознавства
та мовної підготовки
іноземних громадян
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна*

Senkivska G. Ya.

*Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor at the Department
of History and Teaching Methods
Taras Shevchenko Regional
Humanitarian-Pedagogical Academy
of Kremenets
Kremenets, Ternopil region,
Ukraine*

Сеньківська Г. Я.

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії
і методики навчання
Кременецька обласна
гуманітарно-педагогічна академія
імені Тараса Шевченка
м. Кременець, Тернопільська область,
Україна*

Українські митці на весь світ презентують вітчизняні музичні та театральні культурні традиції. З початком російської агресії на наші землі сторінки українсько-польського культурного співробітництва збагатилися ще більшою кількістю нових імен та нових подій, адже ця міжнародна співпраця має глибоке історичне коріння [1 – 3]. Метою даної роботи є висвітлення основних подій сучасної українсько-польської мистецької співпраці.

Великі успіхи у Польщі мають актори Львова – курбасівці, котрі заснували Осередок театральних практик «Gardzienice», де особливо яскраво засяяла зірка Мар'яни Садовської, котра брала участь у виставах Владзімежа Станєвського «Життя протопопа Авакума» та «Карміна